№ 61 ՇԱԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 3 **1889** ՇԱԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 3 № 61

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ՆԵՐԿԱՅ **1889** ԹՒԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն ձևով և նոյն պրօգրամայով։ Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում Թամամշեվի տանը)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Րաֆֆիի հեղինակութիւնների հրատարակութիւնը. Մատենագրութիւն. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կ. Պօլսի լրագրութիւնը և տնտեսական խնդիրներ. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գաւառական նամակներ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՐԱՖՖԻԻ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

—

Եղել են և կը շարունակեն դարձեալ գոյութիւն ունենալ շատ գրողներ, թատերագիրներ և այլն, որոնք խոր՝ն հմտութեամբ կը ներկայացնեն մեզ կեանքի այս և այն կողմը, մեր այս կամ այն տիպերը, կեանքի մէջ արտայայտված այս կամ այն ձգտումները, հակումները, բայց դժուար թէ մի ուրիշ վիպագիր այնքան հասարակական նշանակութիւն ունենայ, որքան ունեցաւ նա, որը մարմնացրեց իր հեղինակութիւնների մէջ ամբողջ ժամանակի ոգին, տենդենցիաները, կրքերը։ Մեր խօսքը Րաֆֆիի մասին է, որը իր ստեղծած տիպերի մէջ ամփոփեց պատմական մի ամբողջ մօմենտի զգացվող ձգտումները. նա ժողովեց, եթէ կարելի է այսպէս ասել, հայ հասարակութեան մէջ լուծված հոգեկան գեղեցիկ յատկութիւնների պատառները, որոնք շատ անգամ գոյութիւն ունէին նրանց տէրերի համար—մութ, անորոշ կերպով, գումարեց և իր ճոխ, հարուստ ֆանտազիայի ուժով մարմնացրեց նրանց բարձր գեղարուեստական ձևերի մէջ....

Գործի վրա արտաքին կողմից նայողները կարող են կարծել, որ հեղինակը նեղացրեց խնդիրը, դնելով նրան որոշ տենդենցիայի հողի վրա, բայց հարկաւոր է տեսնել այն լայն, պայծառ լուսաւորութիւնը, այն բարձր ազնուութիւնը և սէրը, մարդկային այն լայն առաքինութիւնները, որոնցով լուսաւորել է և ներշնչել հեղինակը իր բոլոր հերոսներին, գործողներին. հարկաւոր է աչքի առաջ ունենալ փաստերը համոզվելու համար, որ դա այդպէս չէ. և հէնց այդ է հեղինակի ամենապատկառելի կողմը, որի պատճառով նա երբէք չի մեռնի։

Աշխատել տարածել հեղինակի գրուածները, որքան կարելի է լայն և ընդարձակ կերպով և մասնակից անել այդ կենդանարար մտքերին հասարակութեան աւելի մեծ շրջանները,—կը նշանակէ սիրել մարդկանց և ճգնել բարոյական գործ կատարել։ Եւ այդ տեսակէտից պարզ է, թէ որքան համակրելի պիտի լինի մեզ բոլորիս համար այն միտքը, թէ մտադրութիւն կայ Թիֆլիսի մէջ կազմակերպել մի յանձնաժողով, որի նպատակը լինելու է երկրորդ տպագրութեամբ լոյս հանել հեղինակի աշխատութիւնները։ Այդպիսի համակրելի նպատակի համար, մեր կարծիքով, հասարակութիւնը պիտի եռապատկի և բազմապատկի իր այժմ նկատվող համակրութիւնը, որպէս զի այդպիսով միջոց տրվի աւելի շուտով ու աջողութեամբ գլուխ բերելու Րաֆֆիի աշխատութիւնների լիակատար հրատարակութեան գործը։

Տպագրութեան գործը աւելի շուտով սկսելու և հանգուցեալի հեղինակութիւնները աւելի մեծ չափերով հասարակութեան մէջ տարածելու համար, բացի ձեռք առած միջոցից, այն է սովորական հանգանակութիւնից, որը վաղուց արդէն բացված է, պէտք է դիմել և մի ուրիշ միջոցի՝ բաժանորդագրութիւն բանալ Րաֆֆիի գրուածների ժողովածուի ամբողջ հրատարակութեան համար։ Հարկաւոր է միայն այստեղ աչքից չը գցել մի հանգամանք, որ գրքերի տարածման աստիճանը կախված կը լինի հեղինակութիւնների ժողովածուի համեմատաբար մատչելի գնից։ Եթէ կարելի լինի Րաֆֆիի բոլոր աշխատութիւնները—տպած թէ անտիպ—ամփոփել երեք կամ չորս մեծահատոր գրքերի մէջ և նշանակել գինը մօտաւորապէս 5 կամ 6 ր., անկասկած ամենակարճ ժամանակի մէջ բաժանորդ կը գրվէին 1,000—1,200 հոգի, որոնցից ձեռք բերած գումարով մինչև այժմ ժողովված մանաւոր գումարների հետ,—կարելի կը լինի հոգալ շատ հեշտութեամբ տպագրութեան ծախսը։ Տպագրելով 4,000 օրինակ, մեր կարծիքով, 7—8 տարվայ ընթացքում կարելի կը լինի ամբողջապէս սպառել, մտցնելով ընթերցանութեան համար շատ հարուստ նիւթ ժողովրդի ամենամութ խաւերի մէջ,—մի բան, որը շատ կարևոր և թանգագին է։ Հէնց այդպիսի բաժանորդագրութեամբ այսօր տպագրվում են ռուսաց գրողներից՝ Դոստոևսկու, Շչեդրինի և այլոց գրուածները և այդպիսի էժանացրած գներով՝ ահագին քանակութեամբ սպառվել են և սպառվում են Տօլստօի, Պուշկինի և վերջին ժամանակներս Ուսպէնսկու և մի քանի ուրիշների աշխատութիւնները ռուս հասարակութեան մէջ։

Ա. Գ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Պ. Գէորգ Բարխուդարեան, որը երբեմն յայտնի է եղել հայոց դպրոցական աշխարհում իբրև ուսուցիչ և թեմական տեսուչ, իսկ հայոց գրականութեան մէջ իբրև շատ ընդունակ թարգմանիչ, երկարատև լռութիւնից յետոյ, այս օրերս հրապարակ է եկել մի նոր աշխատութեամբ, մի պօէմայով, որ կրում է «Բարեպաշտ մարդիկ» վերնագիրը։

Պէտք է խոստովանվենք, որ մենք մի առանձին հետաքրքրութեամբ ձեռք առանք այդ ոտանաւոր գրուածքը, և այդ էլ գլխաւորապէս այն պատճառով, որ ուզում էինք տեսնել, թէ ինչ է ասում մեր թարգմանիչ-բանաստեղծը, և ինչ նորութիւն է ուզում աւետել հայ գրականութեանը՝ երկար տարի յետ քաշված գիրք բռնելուց յետոյ....

Նախ մի քանի խօսք գրքի բովանդակութեան մասին։ Վերնագիրը՝ «Բարեպաշտ մարդիկ» համարեա ամբողջովին արտափայլեցնում է գրքի տենդենցիան,—հեղինակը կամեցել է նկարագրել այն սուտ-ճգնաւորներին, որոնցով լի է իսկապէս մեր կեանքը, և որոնց արտաքին համեստութեան և բարեպաշտութեան տակ ծածկված են տգեղ յանցանքներ։ Բովանդակութեան հիւսուածքը հետևեալն է. Եսայի անունով մի հայ վաճառական ամուսնանում է մի գեղեցիկ, բարեկիրթ, առաքինի և երկիւղած համարվող օրիորդի հետ՝ Աստղիկ անունով։ Սկզբում երկու ամուսինների կեանքը խաղաղ էր անցնում։ Աստղիկը արտաքուստ ցոյց էր տալիս իրան հաւատարիմ ամուսին, հնազանդ կին և առաքինի արարած։ Նա խնդրել էր իր մարդուց մի առանձին սենեակ տան մէջ՝ որտեղ նա ամեն գիշեր աղօթելու համար առանձնանում էր։ Կեանքը ըստ երևոյթին երջանիկ կերպով էր անցնում։ Սակայն բանից դուրս է գալիս, որ բարեպաշտ կինը այդ աղօթարանում տեսակցութիւններ էր ունենում իր սիրեկանի հետ, և նոյն իսկ այդ սիրեկանի հետ պատրաստութիւններ էր տեսնում իր մարդուն թունաւորելու և սիրեկանի հետ ապրելու համար։ Վերջապէս սիրահարական արկածը բացվում է. Եսային ուզում է վրէժխնդիր լինել, պատահմամբ՝ աւազակի տեղ ընդունվելով՝ բռնվում և բանտարկվում է բանտում։

«Այստեղ մենակ նստած խցում,
Արկածքիս վրա էի մտածում,
Ինձ համոզեց կնոջս վարքը,
Որ ստով լիքն է աշխարհքը։
Եւ որ նոքա, որոնք իրանց
Ցոյց են տալիս սուրբ, բարեպաշտ
Հէնց նոքա են օրինազանց,
Արդարութեան ոսոխ անհաշտ։»

Եսայու զանգատը հասնում է «արքային», որին նա շատ դուր է գալիս այն պատճառով, որ գտնում է իր գանձը գողացողներին։ Գիտէք ընթերցող, ինչպէս է գտնում. գնում է եկեղեցի, տեսնում է այնտեղ մէկին՝

Սուրբ պատկերի առաջ չոքած
Մէկն աղօթում էր ջերմեռանդ.

Եւ միւսին՝

Որ շարունակ ծունր էր դնում,
Եւ ճակատը կպցնում հողին,
Ծեծում էր կուրծքը [illegible]
Մրթմրթում էր «Այսօր Անճար».

Եւ վերջապէս բոլոր այդպիսի բարեպաշտ ձևացողներին նա համարում է գողեր, որոնք կողոպտել են գանձարանը... և զարմանք... բանից դուրս է գալիս, որ յիրաւի դրանք են եղել գանձը գողացողները....

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Alles war gesagt, doch
Alles leibt zu sagen.
Göthe

XI

Հասարակական կեանքի պատմութեան մէջ երկու որոշ ժամանակագրական շրջաններ են նկատվում. առաջինը—երբ հասարակութիւնը հետաքրքրվում է իր ներքին, ընդհանուր հասարակական հարցերով, երկրորդը—երբ այդ խնդիրները նրան չեն հետաքրքրում։ Երկու դէպքերն էլ բնական են, երկուսն էլ ունեն իրանց առանձին պատճառները, երկուսն էլ պատմական անխուսափելի օրէնքներ են, որոնք միշտ, ամեն ժամանակներում և բոլոր հասարակութիւնների մէջ, յաջորդել են մէկը միւսին.... Պատմութեան այդ օրէնքներին ենթարկվում է, ի հարկէ, և մեր հասարակական կեանքը և մեր յիշած վերջին շրջանի մէջ, թոյլ կը տանք մեզ ասելու, գտնվում է նա։ Այդ երևոյթը նկատվում է ամեն տեղ, բայց աւելի որոշ մեր մամուլի, գրականութեան մէջ, որ աւելի զգայուն է դէպի հասարակութեան դրութիւնը...

Ժամանակամիջոցը, երբ հասարակութիւնը անտարբեր է դէպի ամեն բան, երբ նա մի տեսակ նիրհում է, կեանքի այդ ընդմիջումները, ինչպէս ասեցինք, շատ բնական են, գանգատվել դրա դէմ—կը նշանակէ բողոքել իրերի դասաւորութեան դէմ....

Ընթերցողը և գրողը, այդ ժամանակամիջոցներում, համանման, միատեսակ պայմանների մէջ են գտնվում. առաջինը կարդալու տրամադրութիւն, ցանկութիւն չունի, երկրորդը գրելու,—այդ տեսակ անարտադիր կեանքից ու հանգամանքներից առաջ է գալիս այն մեռելային, անշարժ դրութիւնը, որի մէջ գտնվում է այժմ, ամենուրեք գրեթէ, մեր հասարակական կեանքը... «Գաւառական նամակները», ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, մեր գաւառի, գիւղի ուսումնասիրութեան մի թոյլ փորձ է. այդ յօդուածներում մենք շօշափեցինք, յայտնի չափով, ի հարկէ, այն մի քանի խնդիրները, որոնք ամբողջութեամբ վերցնելով մեր գաւառի գրեթէ տարրերն են կազմում։ Թէ որ չափով մեր յօդուածները համապատասխան էին ընթերցող հասարակութեան պահանջներին, այդ ուրիշ խնդիր է, ի հարկէ, այսքան միայն թոյլ կը տանք մեզ ասելու, որ մեր յօդուածները համապատասխան էին գոնէ մեր խոստմունքներին և մեր կոմպէտէնցիային այդ խնդիրների վերաբերմամբ։ Մեր այս աշխատութեան վերնագիրը, իր համեստութեան հետ միացնում է և այն, որ նորա շրջանակի մէջ կարող են մտնել ամբողջութեամբ այն հազարաւոր մեծ ու փոքր հարցերը, որոնք գաւառական կեանքի ուսումնասիրութիւն են անւանվում։ Մենք ներկայացրել ենք արդէն ընթերցող հասարակութեանը այն մի քանի հարցերը, որոնք մեր գաւառական կեանքի տարրերն են կազմում, բայց այն ահագին աշխարհի մասին, որ կազմում է այդ հարցերի ամբողջութիւնը—մեր գաւառի հասարակական կեանքի մասին—մենք մինչև այժմ չենք գրել և մեր գրականութեան մէջ, որքան մեզ յայտնի է, այդ խնդրի մասին ոչ մի աշխատութիւն չը կայ։ Մենք փորձեցինք, ինչպէս որ պահանջում էր մեր յօդուածների դասաւորութիւնը, մի ակնարկ ձգել այդ terra incognito-ի վրա, սկսեցինք գրել, բայց, խոստովանվում ենք, այն չէր դուրս գալիս, ինչ որ մենք զգում ու ցանկանում էինք գրել, վճռեցինք թողնել այդ խնդիրները, մինչև որ նրանք բաւական ոյժ և տրամադրութիւն ներշնչեն թէ գրողին և թէ ցանկութիւն ընթերցող հասարակութեանը.... Ուրախ ենք, որ «Մշակի» խմբագրութիւնն էլ համակարծիք եղաւ մեզ հետ այդ հարցում և թոյլ տուեց մեզ, մեր նամակների դասաւորութիւնը չը խախտելու համար, վերապահել մեր աշխատութեան IX ու X գլխները (որոնք լոյս չեն տեսել) այդ հարցերի համար։ Այդ յօդուածներում մենք պէտք է առաջարկէինք ընթերցողի ուշադրութեանը մեր երկրի համար աւելի քան մի որ և է բան նշանակութիւն ունեցող խնդիր—դատաստանական ու ոստիկանական ինստիտուտը մեզ մօտ, դատաստանական րէֆօրմի քառորդ դարու գործունէութիւնը Անդրկովկասում, հասարակաց

Արքան իրաւունք է տալիս Եսայուն բաժանվել իր կնոջից, և մինչև անգամ իբրև ա զ ա տ ա մ ի տ ա ր ք ա յ՝ իրաւունք է տալիս երկրորդ անգամ ամուսնանալու, որին Եսայլն պատասխանում է.

Ոչ, տէր Արքայ, Աստուած չանէ,
Երկրորդ անգամ յիմարանամ,
Թէ կին առնելը ինչ բան է.
Այդ վայելքին առաջ ես համ։

Այդ է ահա «Բարեպաշտ մարդիկ» գրքի հիւսուածքը։ Սակայն 154 երեսից բաղկացած այդ գրքում, բացի դրանից կան և կողմնակի, պատմութեան հետ ոչինչ կապ չունեցող խորհրդածութիւններ և դատողութիւններ, որոնցով, ինչպէս երևում է, հեղինակը ջանացել է ժամանակակից կերպարանք տալ իր աշխատութեանը։ Եւ, մեր կարծիքով, պ. Բարխուդարեանն այդ կողմից բաւական վնասել է իր աշխատութեանը։ Մենք կատարելապէս աջողված ենք համարում հեղինակի գլխաւոր տենդենցիան, նաև ժամանակակից և շատ իրական է. դա մեր կեանքի սովորական մի պատկերն է, նկարագրած մեծ մասամբ շատ ճշգութեամբ, շատ տեղ սղղու ոգևորութեամբ և հ ու մ օ ր ո վ, որոնք համոզել կարող են ամենքին, որ պ. Բարխուդարեանի գրիչը բաւական ոյժ և ազդեցութիւն ունի։

Այդ ճիշդ է։

Բայց այդ կողմից ընթերցողի վրա թողած լաւ տպաւորութիւնը թուլանում է, և գրուածքի ոյժը բնկվում է այն միջանկեալ, ոչինչ կապ չունեցող, —թող ներվի ասել, տեղ տեղ պ ա մ ֆ լ է տ ի ազդեցութիւն գործող կտորներով, որոնցով համեմված է պ. Բարխուդարեանի այդ նոր աշխատութիւնը։ Եւ համաձայն անգամ լինելով հեղինակի միջանկեալ կերպով արած դիտողութիւններին, չենք կարող չը նկատել, որ դրանք իրանք մի առանձին տպաւորութիւն չանելով, մի և նոյն ժամանակ նսեմացնում են «Բարեպաշտ մարդիկ»-ի գլխաւոր միտքը։ Այդ մէկ։ Իսկ միւս կողմից, մենք սպասում էինք, որ բազմաշխատ հեղինակը՝ աւելի լուրջ, աւելի խորադնին կերպով կը վերաբերվէր դէպի այն հասարակական նշանակութիւն ունեցող խնդիրները, որոնց նա իր գրքի մէջ շօշափում է. մենք սպասում էինք, որ նա՝ ակնարկելով ամուսնութեան խնդրի, դաստիարակութեան, ծնողական իրաւունքների, հին և նոր ժամանակի վրա՝ աւելի խորը կը թափանցի դրանց քննութեան մէջ, չը բաւականանալով «կլուբների», մասկարադների», «պաչիկի», «զարդարանքի», «շռայլութեան» և այդպիսի երկրորդական բաների վրա ակնարկութիւններ անելով...

Իսկ մեր տաղանդաւոր թարգմանչի այս գրուածքի մէջ նկատվող «հիասթափումը», որով նա վերաբերվում է դէպի այժմեան կեանքը, որով նա նայում է ընթացիկ կեանքի վրա, միանգամայն հ ա կ ա կ ր ե լ ի է։ Հեղինակի անձնականի հետ կապ ունեցող այդ անտանելի հիասթափումով միայն կարելի է բացատրել այս տողերը.

Եւ ինչ օգուտ զուր աշխատել
Ապացոյցներով հաստատել
Որ հիմիկվայ ժամանակը
Հնից եթէ լաւ չէ, վատ չէ։

Իսկ մեր կարծիքով առհասարակ ամեն մի գրող մեծ գործ կատարած կը լինի, եթէ այդ տողերի տեղ գրի՝

Եւ մ ե ծ օ գ ո ւ տ է աշխատել
Ապացոյցներով հաստատել,
Որ հիմիկվայ ժամանակը
Հնից վատ չէ, այլ շատ լաւ....

*

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Մայիսի 24-ին

Վերջապէս մեր դումայի իրաւատուները ընտրվեցան 1888—1892 թուականների համար. այժմ ամենքին հետաքրքրում է այն հարցը, թէ ով պէտք է լինի մեր քաղաքագլուխը։ Քաղաքագլխի թեկնածուները մի քանիսն են, որոնց իւրաքանչիւրն ունի իր պաշտպանները դումայում. սակայն ինձ թոյլ եմ տալիս յիշեալ թեկնածուների առիթով անել իմ նկատողութիւնները՝ հիմնված ընդհանուր կարծիքների վրա։ Այդ թեկնածուներն են՝ պ.պ. Յովհանջան Մութաֆեանց, Գրիգոր Մովսէսեան, Իսահակ Հազարապետեան, Կոստանդին Մեփիսով և Նիկողայոս Տէր-Գրիգորեան։

Յ ո վ հ ա ն ջ ա ն Մ ո ւ թ ա ֆ ե ա ն ց.—մեր ներկայ քաղաքագլուխը, երբեմն ուսանող Շվէյցարիայի Լօզան քաղաքում, համակրելի երիտասարդ, բայց փոքր ինչ թոյլ և դիւրաթեք. նա իր ութամեայ պաշտօնավարութեան միջոցում լաւ կառավարում էր ձեռական կողմը, իսկ քաղաքի ներքին և արտաքին բարեկարգութիւնը նրա գործունէութեան և հոգածութեան երկրորդական մասն էր կազմում. ուստի հասարակութիւնը, որ պահանջում է շօշափելի փաստեր, չը հրապուրվեցաւ նրանով և այսօր շատ փոքր համակրութիւն է վայելում, այն էլ մի որոշ շրջանից, և այժմ նրա վերընտրութիւնը կասկածելի է թւում։

Գ ր ի գ ո ր Մ ո վ ս է ս ե ա ն ց.—ատեհանատր և հաշտարար դատարանում քարտուղար. իր ուսումն աւարտած Ախալցխայի քաղաքային դպրոցում. ասում են նա աչալուրջ է իր պաշտօնում և վայելում է ինտելիգենտ դասակարգի համակրութիւնը. բայց թէ ունի այն բարոյական ոյժը և այնքան վարչական ընդունակութիւն՝ կրելու քաղաքագլխի պաշտօնը, չէ կարող ոչոք վստահութեամբ վկայել. միայն նա ունի զօրեղ պաշտպաններ դումայի մէջ։ Եթէ համաձայնվի քուէարկվելու, հաւանական է նրա ընտրութիւնը։

Ի ս ա հ ա կ Հ ա զ ա ր ա պ ե տ ե ա ն.—Ախալքալաքի գաւառապետի աւագ օգնականը. նա երկար ժամանակ վարել է Ախալցխայում քաղաքային ալըրիստաւի պաշտօն. շատերը գովում են նրան իբրև գործունեայ և աչալուրջ պաշտօնեայ. ունի և մի առաւելութիւն, որ նա հիմնովին ուսումնասիրել է Ախալցխայի հասարակութիւնը. չը գիտենք ճր տեղից լոյս է ընկել նրա անունը և պտտում է մի քանի շրջաններում. եթէ դուման ի նկատի չունենայ այլ թեկնածուներ, կարելի է ասել, որ սա յարմար է քաղաքագլխի պաշտօնի համար։

Կ ո ս տ ա ն դ ի ն Մ ե փ ի ս օ վ.- իրաւաբան, համալսարանական երիտասարդ, առանց պաշտօնի. նա աւելի չէզոք լինելով դէպի քաղաքային և հասարակական պաշտօնները, շատերին անյայտ է։ Այդ պարոնի մասին վրացիք և հին քաղաքացիները առանձին համակրանքով են խօսում, բայց քուէարկութիւնից սպիտակ դուրս գալը փոքր ինչ տարակուսելի է։

Ն ի կ ո ղ ա յ ո ս Տ է ր-Գ ր ի գ ո ր ե ա ն. — այժմեան քաղաքագլխի փոխանորդը և անդամ վարչութեան, ատեհանատր, երբեմն վարել է գաւառական գանձարանում հաշուապահի օգնականի պաշտօնը. խոհեմ, գործունեայ և բարեսիրտ երիտասարդ, բայց առանց զիրքի և հեղինակութեան. նրան համակրում են աւելի միջին և ստորին դասակարգերը։ Եթէ պ. Յովհանջան Մութաֆեանցի հակակրողներն անկեղծութեամբ միանալու լինեն սրա կուսակցութեան հետ, հեռու չէ հաւանականութիւնից նրա ընտրութիւնը, բայց այդպիսի միութիւնը երազական է։

Միայն ցանկալի էր, որ պ.պ. իրաւատուները ի նկատի ունենան մի բան, այն է, որ վարչութեան անդամները և քարտուղարը լինեն չէզոք անձնաւորութիւններ, որովհետև անցեալ փորձը ապացուցեց, որ վարչութիւնը միշտ ձգտում էր իր կարծիքները անցկացնելու, ունենալով դումայում իր կուսակիցները, որոնք զէնք էին եղել վարչութեան ձեռքում։

Ի.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 31 մայիսի

Կամենալով իմ հանգուցեալ ամուսնու՝ Րաֆֆիի անկատար թողած գործերը կարգի բերել, սրանից մի քանի ամիս առաջ ես լրագրութեան միջոցով խնդրեցի թէ Թիֆլիսաբնակ և թէ գաւառաբնակ այն բոլոր պարոններից, որոնց մօտ վաճառվում էին հանգուցեալի հեղինակութիւնները, շտապեն ուղարկել ինձ թէ վաճառված գրքերի փողերը և թէ անվաճառ մնացածները։ Բացի սրանից, նոյն յարգելի պարոններին ես իմ խընդիրը կրկնեցի առանձին մասնաւոր նամակներով։ Սակայն մինչև օրս իմ հրաւէրին պատասխանել են շատ քչերը, իսկ հաշիւ ուղարկել են միայն մի քանի հոգի. մնացեալ բազմաթիւ պարոններից ես մինչև օրս լուր չունեմ։

Կրկնելով իմ խնդիրը, ես դարձեալ դիմում եմ այն պարոններին, որոնց անունները և հաշիւները մանրամասն արձանագրված են հանգուցեալ ամուսնուս թողած մատեաններում, թող բարեհաճեն շուտափոյթ ուղարկել թէ վաճառված գրքերի փողերը և թէ անվաճառ մնացածները։ Թէ փողերը և թէ գրքերը թող բարեհաճեն ուղարկել պ. Ալէքսանդր Մելիք-Ազարեանի հասցէին, որ իմ որբ զաւակներիս խնամակալն է։ Եթէ հաշուի վերաբերեալ մի որ և իցէ հարց հարկաւորվի պարզել, նոյն պարոնները կարող են ուղղակի ինձ դիմել «Մշակի» խմբագրատան միջոցով։

Աննայ Մելիք-Յակոբեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Կ. Պօլսից մեզ գրում են. «Իզմիրէն ստացված թէ թղթակցութիւնները և թէ Ֆրանսիական լրագիրները սքանչացումով կը խօսեն մեր դերասան պ. Ադամեանի մասին»։

—

Ղազախ գաւառի ԲԱՐՎԱՆՍԱՐԱ գիւղից մեզ գրում են. «Ղազախի գաւառը ոչ մի գարուն այնպէս խաղաղ չէ անցկացրել աւազակների տուած նեղութիւններից՝ ինչպէս այս գարունը։ Հէնց գարնան սկզբներում աւազակների մի խումբ հոլածական եղաւ։ Մայիսի 16-ին իշխան կառավարչապետ Դոնդուկով-Կորսակով այստեղից անցնելով, անձամբ խրախուսեց աւազակներին սպանող քաջերին և պարգևատրեց նրանց՝ ոմին ոսկեայ և ոմին արծաթեայ մեդալներով։ Այն անձանց՝ որոնց ընտանիքները կորցրել էին միակ աշխատողին կալի ժամանակ՝ կարգադրեց դրամական օժանդակութիւն տալ։ Քարվանսարայում իշխան կառավարչապետը ընդունեց ժողովրդեան ծերերին, որոնց սոյն թւի բերքերի մասին հարց ու փորձ արեց։ Ժողովրդականներից մի քանիսը պատասխանեցին նորին պայծառափայլութեանը, թէ մի քանի տարի է որ հացը պակասում է։ Իշխան կառավարչապետը նկատեց թէ «առատ տարիները ձեր հացը հասնում է Ռուսաստան և արտասահման, որի պատճառով էլ կառավարութիւնը արգելեց այդ արտահանութիւնը այսպիսի օրերի համար, բայց դուք այդ բաները չէք նախատեսնում և առատ տարիները ձեր հացը ծախում էք, պակաս տարիներն էլ թանգ գնով առնում։» Ապա մի քանի բան հարցնելով գիւղի քահանայից դպրոցի մասին, իշխան կառավարչապետը հեռացաւ գիւղից։»

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են, որ «Մշակի» խմբագիրը Բաթում գալուն պէս, բաթումաբնակ հայ երիտասարդների մի խումբ յայտնեց նրան, որ նրա բոլոր ծախսերը շոգենաւի վրա մինչև Օդէսա հոգացել է արդէն Բաթումի հայ հասարակութիւնը։

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Երևանի նահանգապետի օգնականը բաւական ժամանակ է որ Ալէքսանդրօպօլումն է և քննում է քաղաքային գործերը։ Քաղաքացիները միաձայն հաճութեամբ կրկին խնդրեցին նրան, որ որքան կարելի է շուտով տրվի Ալէքսանդրօպօլին քաղաքային ինքնավարութիւն, որի չը լինելու պատճառով քաղաքային գործերը շատ վնասվում են թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս։»

—

Թիֆլիսի ազնուականների բանկի թատրոնում, կիրակի, յունիսի 4-ին, դերասան պ. Սահակ Ադիբէգ-Մելիքեան, մասնակցութեամբ հայ դերասանական խմբի, կը տայ մի ներկայացում։ Կը խաղան. «Տիկինը ննջում է», «Տիկինը նրան սպասում է» և «Պէպօի ակճուրը» վօդէվիլները։ Պ. Ադայեան կը կարդայ Գամառ-Քաթիպայից, պ. Միրաղեան կը պատմէ և կերգէ։ Սկիզբն է $8^1/_2$ ժամին։

—

Հինգշաբթի, յունիսի 1-ին, Թիֆլիսի Վերա կոչված արուարձանի այգիների մօտ սպանված գտան մի հայ դրաշար, Միքայէլ Յակոբեանց, որը երկար տարիներ ծառայում էր Կովկասեան գլխաւոր կառավարչապետի տպարանում և իր անխոնջ ծառայութեան համար արժանացած էր ոսկէ մեդալի։ Դրժբաղդը իր հանգիստ բնաւորութեամբ և քաղցրախօս լեզուով սիրելի էր ոչ թէ միայն իր ծառայութեան տեղը, այլ և Թիֆլիսի բոլոր գրաշարներին։ Սպանութիւնը կատարվել է կողոպտելու դիտաւորութեամբ։ Յանցաւորը ձերբակալվեց հէնց սպանման օրը, որը և խոստովանվեց իր յանցանքը։ Սպանվածը նոյն օրը իր սպանողին այգու մէջ ճաշ է ստերցրել և երբ մսխած փողը վճարելով

կ ա ր ծ ի ք ը այդ ըէֆօրմների մասին և այլն և այլն...

Այդ հարցերը, ընթերցող, այրող խնդիրներ են մեզ մօտ և նոքա այն չափով հետաքրքիր են, որ չափով որ և վիճելի, բայց մենք թողնելով վիճելի խնդիրները, կը ցանկանայինք տեղափոխել ձեզ, ընթերցող, մի այլ տեղ, որտեղ միտքը հանգիստ է՝ առնում, ուր իշխում է միայն զգացմունքը.... մեր այդ նամակները աւելի նպատակայարմար կը լինեն և մեր ընթերցող հասարակութեան արդի պահանջներին համապատասխան....

—

Զարմանալի վիճակ ունեցաւ, մարդկային մտքի պատմութեան մէջ, գեղարուեստը։ Նա այնքան հին է, որքան որ և ինքն մարդկութիւնը։ Ամենահին ժամանակներից սկսած մինչև մեր օրերը գեղարուեստը զբաղեցրել է մտքերը, նրան ուսումնասիրում էին շատ առաջ, նրան ուսումնասիրում են այժմ, ուսումնասիրութեան մեծ ասպարէզ է խոստանում նա և ապագայում և զարմանալին այն է, որ գ ե ղ ե ց ի կ ը, այդ բառի լայն, ժամանակակից նշանակութեամբ, բովանդակէ այն չափով, որչափ որ այդ պահանջում է մարդկային սիրտը, նրա զգացմունքն ու ոգին....

Սկզբում բանաստեղծութեան ուսումնասիրութիւնը որոշ շրջանակ չունէր, նրան ուսումնասիրում էին այն չափով, չափով որ նա յարակցութիւն ունէր կեանքի երևոյթների հետ, բայց մի բան, որ միշտ աչքի է ընկել և մեծ նշանակութիւն ունեցել բանաստեղծութեան վիճակի համար, այդ այն է, որ նա դարերի ընթացքում ուսումնասիրվելով, դարձեալ միշտ առատ նիւթ է մատակարարել նրանով հետաքրքրվողի համար....

Ալէքսանդր Հումբոլդ, հիմնվելով իր հռչակաւոր եղբօր—Վիլհէլմ Հումբօլդի մտքի վրա, պընդում է, որ բանաստեղծութիւնը, գիտութիւնը և փիլիսոփայութիւնը ինքն ըստ ինքեան և իրանց բնաւորութեան համեմատ չեն կարող բաժանված լինել։ Իսկ XVIII դարի երկրորդ կէսի սկզբում ժողովրդական բանաստեղծութեան ուսումնասիրութիւնը սկսում է արդէն այլ կերպարանք ընդունել։ Գերմանիայում Եօհան Հերդէր առաջինը եղաւ որ «ազգերի ձայնը» սկսեց որոնել նոցա բանաստեղծութեան մէջ և վերջինի ուսումնասիրութիւնը յայտնի շրջանակի մէջ դնելով, նրան գիտութիւնների պանտէօնի մէջ մտցնել տուեց։

—

Բանաստեղծութիւնը ժողովրդի հասակակիցն է. նա զարգանում, առաջ է գնում նրա հետ միասին, իսկ երբ ժողովուրդը կատարում է իր շրջանը պատմութեան ասպարէզի վրա, պատմութեան սեփականութիւն է դառնում և նրա մարմնացած ոգին—բանաստեղծութիւնը։ Ազգերի համար, որոնք քաղաքակրթութեան սկզբնական աստիճանների վրա են գտնվում, բանաստեղծութիւնը փոխարինում է և գրականութեան, և մամուլին. ժողովրդի հ ա ս ա ր ա կ ա կ ա ն կ ա ր ծ ի ք ը, ինչ հասունութեան և լինէր նա, արտայայտվում է նորա բանաստեղծութեան մէջ, այս վերջինը ամփոփում է իր մէջ և ժողովրդի ամբողջ աշխարհայեցողութիւնը, նորա ձգտումները, նորա ճաշակը, նա արտայայտում է նորա profession de foi.

Մեր երկիրը, Անդրկովկասը, իր մամուլ-գրականութեամբ հանդերձ, դեռ շատ հեռու է, ի հարկէ, այն դրութիւնից, երբ մեր ժողովրդի գէթ մեծամասնութեան համար ժողովրդական բանաստեղծութիւնը կը դադարի հասարակական մտքի միակ արտայայտիչ լինելուց։

Մեր երկրի ամենահեռաւոր անկիւններում, ընթերցող, որոնց գոյութեան մասին դուք գուցէ չը գիտէք էլ, թափանցել է «Մշակ», «Դաւիթ բէգ», «Խաչագողի յիշատակարան»։ Մենք անձամբ առիթ ենք ունեցել տեսնելու այդ։ Բայց և այնպէս մեր գաւառը, գիւղը, դեռ շատ հեռու են այն դրութիւնից, երբ ժողովրդական բանաստեղծութեան տեղ կը բռնէ մամուլ-գրականութիւնը. այս վերջինները կուսումնասիրեն մեր կեանքը, մեր գիւղացու նիստ ու կացը, նրա դրութիւնը, պահանջները, նրա մտաւոր կեանքն և այլն, բայց ինքը ժողովուրդը դեռ շատ երկար կը շարունակէ համակենտրոնանալ, արտայայտվել միայն իր պար ու խաղի, իր մասալ—հէքիաթի մէջ....

Ստ. Դորզանեան

նրա հետ միասին դուրս է եկել այգուց, քիչ հեռու գնալով զոհ է եղել նրանց։ Հանգուցեալը ընտանիքի տէր էր և իր ամուսնուն ու չորս զաւակներին թողել է նիւթական ամեն միջոցներից զուրկ և ողորմելի դրութեան մէջ։

—

Ցօղուտ Ներսէս Արղութեանի չքաւոր ընտանիքի Բերդեանսկից պ. Կարապետ Քափրլեանի ձեռքով ստացանք եօթն րուբլի, որ հանգանակվել է եօթն հոգու մէջ։ Նոյն ընտանիքի օգտին մի անյայտ անձից ստացանք 2 րուբլի։ Այդ նըպատակով մինչև այժմ հաւաքված ամբողջ գումարը յանձնված է ըստ պատկանելոյն։

—

Կովկասեան Բարեգործական ընկերութեան Բաթումի ճիւղի տեղական վարչութիւնը խնդրում է մեզ տպագրել հետեւեալը. «Ամսիս 7-ին Բաթումում տրված սիրողների ներկայացման ժամանակ տոմսակների վաճառումից գոյացել է 308 ր. 25 կ., որից դուրս գալով ծախսը 82 ր. 75 կոպ. մնում է զուտ արդիւնք 225 ր. 50 կ.։ Ցարգելի Թատերասէրները, այն է, տիկիններ՝ Մ. Մարութեան և Ա. Խօջամթումանեան, պարոններ Գրիգորեան, Շիկանեան, Խօջամթումանեան, Եւիգլարեան և Պապեանց, իրանց յօժար կամքով ներկայացման ամբողջ արդիւնքը յանձնած լինելով Բարեգործական ընկերութեան տեղիս նորակազմ ճիւղին, տեղական վարչութիւնը յայտնում է նրանց իր ջերմ շնորհակալութիւնը, յոյս ունենալով որ նրանք կը յարատեեն նոյն աշխոյժով գործել յօգուտ ընկերութեան և Թատրոնի։ Յիշեալ 225 ր. 50 կոպ. արդիւնքից ապառիկ մնացած լինելով 26 ր. 45 կոպ. վարչութիւնը խնդրում է այն անձինքներին, որոնց վրա մնացած է այդ գումարը, որ չը յապաղեն վճարել ապառիկները, ի նկատի ունենալով, որ այդ փողը յատկացրած է ընկերութեան։»

—

Ներկայ Թւականի նոյեմբերի 18-ին Պետերբուրգում հանդիսաւոր կերպով պէտք է տօնվի յայտնի կոմպոզիտոր Րուբինշտէյնի երաժշտական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը։ Այդ նպատակով արդէն կազմված է մի կարգադրիչ յանձնաժողով։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի հայ քահանաները,—որոնց Թիւը 60-ի է հասնում,—մտադիր են իրանց համար փոխատու-խնայողական արկղ հիմնել, և արդէն մի քանի նախապատրաստութիւններ են տեսել։ Գովելի միտք է այդ, և անկասկած մեր քահանաները այդ միջոցով աւելի կը բարւոքեն իրանց նիւթական դրութիւնը, քան թէ անդադար և անվերջ տրտնջալով իրանց անապահով վիճակի վրա։

—

Հինգշաբթի, յունիսի 1-ին, կէսօրից յետոյ, Դիդուբէի յետև գտնվող առուներից մէկում պատահմամբ գտնված է մի մարդու անշունչ դիակ. դիակի մօտ գտել են նոյնպէս մի ատրճանակ, որը աւիթ է տալիս կարծելու թէ այդտեղ ինքնասպանութիւն է կատարվել։ Սպանվածը, ինչպէս յայտնված է, մի երկրաչափ է, Ուշխարօվ ազգանունով, որը թողել է մի շատ մեծ ընտանիք։ Սպանութեան պատճառը առ այժմ յայտնի չէ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՕԼՍԻ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

—

Ասել թէ Կ. Պօլսի հայոց մամուլը թողած բուն ժողովուրդը և մայր երկիրը զբաղված է վերացական և աննշան, նոյն իսկ դատարկ խընդիրներով,—կը նշանակէ կրկնել վաղուց յայտնի մի ճշմարտութիւն։ Անդադար աչքի տակից անցկացնելով Թիւրքիայում հրատարակվող բազմատեսակ հայ լրագիրները, մեզ մի տեսակ ձանձրութիւն է պատճառում այն երկար ու բարակ օտար քաղաքական դատողութիւնները, որոնք լցնում են այդ լրագիրների առաջին երեսները, դուրս քշելով այն բոլորը, ինչ որ իրանց սեփական կեանքին է վերաբերում։ Այդ լրագիրներում դուք կը կարդաք տասնեակ սիւնակներ Բուլանժէի փախուստի, Բիսմարկի ճաշկերոյթի, մի որ և է կոմսուհու տուած պարահանդէսի, զանազան դատարկ ճառերի մասին,—բայց շատ քիչ կը պատահի կարդալ մի լուրջ գրուածք այն ժողովրդի ծանր վէտերի և պէտքերի մասին, որի անունով այդ լրագիրները հրատարակվում են։ Այդ պատճառով մենք ուրախութեամբ կարդացինք վերջին օրերս Կ. Պօլսի «Արեւելք» լրագրում մի քանի առաջնորդող յօդուածներ, որոնք վերաբերում են Թիւրքահայ ժողովրդի տնտեսական դրութեան։ Առաջ ենք բերում այդ լրագրի առաջնորդողներից մի քանի կտորներ, որոնք եթէ շատ էլ խոր ուսումնասիրութիւն և միանգամայն ճիշդ մտքեր չեն պարունակում, բայց հետաքրքրական են իբրև Կ. Պօլսի ամենամեծ լրագրի կարծիքներ։ «Հայ կեղեքիչներ ի գաւառս» վերնագրով յօդուածում լրագիրը ասում է. «Լրագրոյս մայիս 5 թուով հրատարակեցաւ Քղեցիներու հանրագիր մը՝ Խօշմաթլեան ընտանիքի այլ և այլ անդամոց վաշխառութեան կեղեքիչ արարքներուն դէմ ծանր գանգատներ պարունակող։ Տէրութիւնն արդար օրէնքներ ունի, որոց համեմատ ամեն կեղեքիչներ կրնան պատուհասիլ, բաւական է որ գանգատողները գիտնան գործածել իրենց ընծայուած օրինական միջոցներն։ Խօշմաթլեանց և ամբաստանողաց երկարամեայ դատը Տէրութեան արդարութեան վստահելով, մենք կանցնինք ուշադրութիւն հրաւիրել սա պարագային վրայ թէ երբ գաւառացի Հայեր մերթ ընդ մերթ գանգատներ կընեն, ցաւալի փորձառութիւն մը կը ցուցնէ թէ կեղեքիչ Հայեր ո՛չ նուազ բաժին մ'ունին այս հանրային դժգոհութեան մէջ։ Այս կարգի Հայոց չահախնդրութիւնն և փառասիրութիւնն երկու մեծագոյն չարիքներ են որոց ներքև կը հեծեն իրենց շատ մը ազէտ, տկար և անպաշտպան ազգակիցք։ Բայց երբ վնասողները չեն գիտեր հատուցում պահանջելու կերպն, ինչպէս կարելի է դարման տանիլ իրենց վիճակին։ Կը պատահի որ այս կեղեքիչ Հայեր տեղւոյն ամենէն ճարպիկ, յաջողակ և ազդեցիկ մարդիկը լինին, և իրենց արարքներուն դէմ ամեն գանգատները խեղդել կը յաջողին։ Չարիքը կրկին է, ընկերային և տնտեսական։ Ժողովրդեան տգիտութիւնն և աղքատութիւնն յառաջ բերած են այս ցաւալի վիճակ, զոր մշտնջենաւորել կը սպառնան։ Ուստի ժողովրդեան բերանը լեզու պէտք է դնել, որպէս զի այս կեղեքիչներուն դէմ իր գանգատները պատշաճ ձեւով կարենայ ներկայացնել Տէրութեան։ Դիւրամատչելի և աժան դրամագլուխ ալ ժողովրդեան տրամադրութեան ներքև դնելով, պէտք է միջոց ընծայել նմա վաշխառութեան աճռելի հրէշներուն ճանկերուն մէջ չիյնալու։ Այս մտածմամբ առասիկ միշտ կը խրախուսենք գաւառաց մէջ դպրոցներու և երկրագործական կամ ժողովրդական ընտանիքներու հաստատումը։ Գաւառացիները կրթելու ձեռնարկը լոկ վերացական բան մը չէ։ Բնաւ տարակոյս չունինք որ գաւառացիք եթէ գրել կարդալ ու հաշուել գիտնան, մանաւանդ եթէ օսմաներէն լեզուէ և ինչ ինչ հիմնական և գործնական օրէնքներէ հասկնան, կոյր գործիք չեն լինիր վաշխառուաց ձեռք։ Եւ ո՞վ կը կապէ այս խեղճ մարդոց բերանն, ո՞վ զիրենք կարգիլէ արդարութիւն ձեռք բերելէ, եթէ ոչ տգիտութիւնն և տգիտութենէ յառաջ եկած անզօրութիւնն։ Այս գաւառացի ժողովուրդը կրթելն ուրեմն ուղղակի կը նպաստէ իւր ընկերային վիճակին բարւոքման։ Տէրութիւնն ի վաղուց ճանչած է երկրագործական ընտանիքներ հաստատելու օգտակարութիւնը։ Երկրագործական Դրամատունը կը խոստանայ երկրին ամենէն զգալի պէտքերէն մին գոհացնել։ Օրինակի համար. այս տողերը մեզ ներշնչող հանրագրոյն մէջ կը պատմուի թէ վաշխառուն տասն և հինգ տարիէ հետէ Կ. Պօլիս գեղերող մարդու մը եօթն ու կէս ոսկւոյ ծի մը վաճառած լինելով, հարիւր քսան ոսկւոյ հասուցած է այն եօթն ու կէս ոսկին, և պարտապանը թէպէտ վաթսուն և հինգ ոսկի տալով պարտքէն ազատիլ կուզէ, բայց վաշխառուն, հայազգի ճըշմարիտ Շայլոք մը, դիջում չըներ իւր ամբողջական պահանջումէն, և 65 ոսկիէն զատ... արտ մ'ալ կուզէ։ Բայց եթէ այդ խեղճ պարտապանն այսչափ տարւոյ ընթացքին մէջ օրինաւոր տոկոսով դրամ փոխ առնուլ դիւրութիւն ունենար, անշուշտ կարօտ չէր մնար այդչափ աղետալի պայմաններով պարտքի տակ մտնելու»։

Մի ուրիշ յօդուածում, որ կրում է «Հայ և յոյն ընկերակցութիւնք» վերնագիրը, լրագիրը խօսելով յոյների ընկերական ոգու մասին, ասում է. «Իսկ մեք ի՞նչ կրնանք ցոյց տալ այս յունական ընկերակցութեանց դէմ։ Չի բաւեր առարկել թէ Հայք Յունաց չափ հարուստ չեն։ Կ. Պօլսոյ հրապարակին վրայ Հայերն ալ Յունաց չափ արտօնութիւններ և դիւրութիւններ կը վայելեն հարստանալու և դրամատուներ հիմնելու։ Ընդհէր Յոյնք յաջողին, և մեք չը յաջողինք։ Մի՞ գուցէ Յոյնք օժտեալ լինին այնպիսի ձիրքերով որք պակսին մեզ։ Թուրքիոյ Հայոց վաճառականութիւնը, սեղանաւորութիւնն և օտար երկրաց հետ յարաբերութիւնները չըսենք քանի մը, գէթ մէկ հատ հայկական դրամատուն մը չէին կրնար պահել որ ցարդ մեր հայ սեղանաւորք չեն փորձած Պանք տը Քօնսթանթինօփլի կամ Շանժ է Վալէօրի դրամատան պէս հաստատութիւն մը կազմել ընկերակցութեամբ։ Կան ի մեզ հարուստ ազգայիններ որք մեծ թուով ունին այս և ուրիշ տեղական դրամատանց բաժիններէն, բայց չենք տեսներ որ հայ սեղանաւորներ և վաճառականներ խօսք մէկ բրած լինին իրենց մէջ այսպիսի հաստատութիւն մը գոյացնելու համար, որուն թէ՛ իրենք և թէ ընդհանուր երկիրը մեծապէս կրնար պէտք ունենալ։ Ինչո՞ւ է սակայն որ ո՛չ ի Կ. Պօլիս, ո՛չ յիզմիր երբեք միտքէ չեն անցուցած այսպիսի հաւաքական ձեռնարկ մը։ Այս հարցմանց շատ կը կասկածինք, այն պատասխանը պէտք է տըրուի թէ Հայոց մէջ ընկերակցութեան ոգին զարգացած չէ, և Հայք կը Թերանան այն ձեռնարկութեանց մէջ որք մեծ չափով մը կը պահանջեն ընկերակցութեան ոգի։ Հայք անհատապէս շատ յաջող վաճառականներ և սեղանաւորներ կրնան լինել, բայց գործակցութիւնն իրենց համար չէ. ընկերութիւն մը կազմուելուն պէս կը լուծուի, և սահմանափակ ձեռնարկներու մէջ իսկ յոյժ հազուադէպ է որ հայ ընկերութիւն մը երկար տեւած ու բարգաւաճած լինի։ Հայկական բնաւորութեան մէջ այս Թերութիւն շատ հինաւուրց է։ Անոր հետքը կը տեսնենք, ցեղային, աշխարհագրական, վարչական և ուրիշ բաժանումներու ձևոյն ներքև։ Թուրքիա տնտեսական տեսակէտով կերպարանափոխութիւն մը կրելու վրայ է։ Հին խանութպանական դրութիւնը տեղի կուտայ եւրոպեան ճարտարարուեստ գործարաններու, լայնածաւալ վաճառատուներու և խոշոր դրամագլխովք դրամատուներու դրութեան մը։ Ինչ որ մեք չենք համարձակիր ձեռնարկել, Եւրոպացիներ կուգան կատարել մեր տեղ։ Երկաթուղիք հնաւորութիւնները կը կրճատեն և զմեզ ուղղակի եւրոպեան կենաց հետ մրցման մէջ կը դնեն։ Կառավարութիւնը, ժամանակիս փոփոխեալ պայմանաց համեմատ, կը փութայ արտօնութիւններ տալ զանազան հանրօգուտ ձեռնարկութեանց, երկաթուղիներու, ջրուղիներու, հանքերու, գործարաններու, գիւտերու, և այլն, և տեղացի և առաւելապէս օտարազգի դրամատեարք և սեղանաւորական հաստատութիւնք օգուտ կը քաղեն՝ ապագայ ընդարձակ գործողութեանց հիմերը դնելով ի Թուրքիա։ Ակներև է որ եթէ այս տնտեսական կերպարանափոխութեան մէջ հայ դրամատեարք իրենց բաժնին ինկած դերը չը բռնեն, եթէ իրենց գործունէութեան ընծայեալ պատեհութիւններէն օգուտ չը քաղեն, ապագային մէջ աւելի ևս պիտի անձկանան մեր ազգայնոց նիւթական շահերն այս տէսութեան մէջ։ Օրինակի համար. ծխախոտի րէժիին մէջ հայ դրամատէրներ չը գտնուելով, Եւրոպացիներ, Հրէաներ և Յոյներ միայն կօգտին այդ մեծ շահագործումէն. զի դրամատեարք Եւրոպացիներ, Հրէաներ և Յոյներ են միայն,—բացի մեր մահմետական հայրենակիցներէն, որք ամենուրեք տիրող ցեղի օրինաւոր առաւելութիւնները կը վայելեն անշուշտ։ Մայրաքաղաքիս դրամատունք մեծագոյն մասամբ Յունաց ձեռքը գտնուելով, սեղանաւորական գործողութիւնք 'ևս, որք գրեթէ հայոց մենաշնորհն էին երբեմն, ևս քան զևս կամփոփին յունական ձեռքերու մէջ։ Բայց եթէ հայ դրամատէրերն ընկերութիւններ կազմեն՝ հաստատելու համար գործարաններ, դրամատուներ, առևտրական ընդարձակ ձեռնարկներ, կամ հանքային և ուրիշ շահագործութիւններ, թէ ներկային և թէ ապագային համար հայ դրամատիրութիւնն և ընդհանրապէս իր հանապազօրեայ աշխատութեամբ ապրող հայ ժողովուրդը շահու և ապրուստի բանաւոր ապահովութիւններ կը ստանան»։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Զմիւռնիա, 19 մայիսի

Մեծ զարմանքով տեղեկացանք Տփխիսէ ստացուած նամակներէ և լրագիրներէ հռչակաւոր հայ ողբերգու պ. Պետրոս Ադամեանի կոկորդային հիւանդութեան մասին։ Արդարև պ. Ադամեան ունեցած է կոկորդի մի թեթև տկարութիւն, որպիսին կարող է պատահել ամեն մի մահկանացուի, բայց այդ տկարութեան այդ աստիճան մեծացնելը այստեղ ամենքին զարմանք պատճառեց։

Պ. Ադամեան, բոլորովին քաջառողջ, մայիսի 6-ին հասաւ քաղաքս, իսկ 7-ին տուաւ իւր առաջին ներկայացումն՝ «Օթէլլօ»։ Հայ հասարակութիւնը խանդավառ սիրոյ բուռն ցոյցերով ընդունեց հռչակաւոր ողբերգուի մուտքը բեմի վրայ։ Մենք տեսանք զայն առոյգ և փառաւոր Մավրի դերի մէջ։ Նրա ձայնը ունէր մի աննման կանօնաւոր ելևէջ, որի նմանը մենք չենք յիշեր տեսած լինել մի այլ դերասանի վրայ։ Նա կը գոռար, կը մռնչէր ինչպէս առիւծ և կը մրմնջէր իբրև հեզ մանուկ։ Մենք մտադիր չենք մանրամասն նկարագրել նրա աննման խաղի բոլոր մանրամասնութիւնները։ Նորա «Օթէլլօն» ապացոյց էր իր ձայնի և կոկորդի կատարեալ առողջութեան։

«Օթէլլօյին» հետևեցաւ «Քին» դրաման։ Նոյնպէս յաջող, նոյնպէս աննման։ Իսկ այս երեկոյ պէտք է ներկայացուի «Կորրադօ» Թատերագրութիւնը, որ, ինչպէս մեզ հաւատացուցին, բոլոր այդ դերը խաղացող դերասաններէն ամենագեղեցիկն է։ Հետզհետէ պատրաստուելու են «Լիր Արքայն» և «Համլէտ»։ Զմիւռնիոյ հայ հասարակութիւնը, քսան տարիներէ ի վեր չէր լսած բեմի վրայ հայկական լեզուն։ Պ. Ադամեան մտադիր էր հետզհետէ ներկայացնելու «Ռըշիլէօ» և գերմանական այժմեան բէպէրտուարի ամենագեղեցիկ արդիւնաբերութիւնը «Գալէօթթօ», բայց խմբի կազմակերպութիւնը չէր ներէր առանց ներկայացնելուն։ Իսկ «Րիչարդ Գ.-ի» թէ ներկայացնելու և թէ հանդերձներու պատրաստութեան համար պ. Ադամեան պիտի ուղևորվի Անգլիա։

Մենք պ. Ադամեանի թէ յաջող ներկայացմանց և թէ առողջ վիճակին վրայ սոյն համառօտ տողերը գրելով, կարծեցինք, որ մի ամենափոքր ծառայութիւն մատուցած պիտի լինինք նորա բազմաթիւ բարեկամներուն և յարգողներուն, որոնք անշուշտ յուզուած և վրդովված են նրա չափազանցրած հիւանդութեամբ։

Ա. Մ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Որպէս Վատիկանից հաղորդում են, կարդինալներն արդէն քննեցին պապի Հռօմից հեռանալու խնդիրը։ Խորհրդին մասնակցող կարդինալների մեծամասնութիւնը այժմեան պայմաններում կատարելապէս պատշաճ է համարում պապի Հռօմից հեռանալը։

—Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովում այս օրերս շարունակվում էր արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւդժէտի քննութիւնը։ Պատգամաւոր Դրէյֆուս յիշեցնելով, որ նորերումս իշխան Բիսմարկ գնել է անգլիական մի լրագիր, ասեց, որ պատերազմը մղվում է ոչ միայն թընդանօթներով, այլ և մամուլի միջոցով, և այդ պատճառով Դրէյֆուս պահանջում էր գաղտնի ֆօնդը 300,000 ֆրանկով մեծացնել։

—Մայրաքաղաքի լրագիրներին հեռագրում են Լվօվից, որ աւստրիական մինիստր-նախագահ կոմս Տաաֆէ ասեց իրան ներկայացող այստեղի հոգևորականութեան պատգամաւորութեանը հետեւեալը. «Ուրախ եմ, որ Գալիցիայում հակասեմիտականութիւն չը կայ։ Սակայն Վիէննայումն ևս հակասէմիտները կորցրին իրանց նշանակութիւնը։ Կառավարութիւնը թանգ է գնահատում կրօնական հաւասարութեան սկզբունքը։

—Լօնդօնից հեռագրում են, որ անգլիական պարլամէնտի շատ անդամներ այս ամառվայ վերջը կերթան Պարիզ «Խաղաղութեան Բարեկամների» կօնգրէսին ներկայ գտնվելու համար։ Նրանք մտադրութիւն ունեն կարնօին մի ուղերձ ներկայացնել, որով ցանկութիւն կը յայտնեն միջազգային վէճերը միջնորդ դատարանի ձեռքով լուծել։

—Յունիսի 9-ին, որպէս լրագիրներից յայտնի է, պէտք է Հռօմում կատարվի հռչակաւոր գիտնական և փիլիսոփայ Ջիօրդանօ Բրունօի արձանի բացումը։ Յայտնի է նոյնպէս, որ վերոյիշեալ փիլիսոփան այրվեցաւ ինկվիզիցիայի հրամանով։ Կառավարութիւնը վախենալով անկարգութիւններից, հրամայել է Հռօմում եղած զօրքերին չը հեռանալ զօրանոցներից։

—Հռօմից լրագիրներին հեռագրում են, որ սենատը վճռել է ներկայ չը լինել Ջիօրդանօ Բրունօի արձանի բացման հանդիսին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պոլսի «Արևելք» լրագրի մէջ հետևեալն ենք կարդում Թիւրքաց Հայաստանի գիւղական ժողովրդի մի վատ սովորութեան մասին. «Պաշլըխ առնելու յոռի սովորութիւն վաղուց արմատ ձգած և ճիւղեր արձակած է Պայազիտում: Պաշլըղըսի—մօռցայ ըսել որդեվաճառութիւն, իրար թալլել. միջին հաշուով 15-20 լիրա պէտք է տղայ մը ամուսնացնելու առանց բացառութեան աղքատ և հարուստ, ի բաց առեալ մեծագին ընծաներ և նժոյգ ձիեր. ոյր տեղէն այդքան գումար. ուղղակի աճուրդի հանուած են Բագրևանդայ և Վաղարշակերտի աղջիկներ, շատեր կը միան անխնամ և ամուսնութեան ժամանակ անցուցած վիճակն 25—30 տարեկան աղջիկներ կան անհագին թուով վարձանքի երկիւղէն ով կը մօտենայ. անա դէպք մը Վաղարշակերտու գաւառէն $2^1/_2$ ժամ հեռի Ամաղ հայ գիւղէն, իրեն մօտ Գայաբէկ գիւղացի Պօղոս անուն մարդը նոյն գիւղի Աշըղ. Պետրոսի աղջիկը կուզէ իւր տղուն, ուրիշ Ամաղցի մ'ալ երկու լիրայ աւելի կը խոստանայ, հայրը վերջնոյն տալ կուզէ աղջիկը, յորմէ մեծ կռիւ մը կը ծագի երկու գիւղացւոց միջև. իւրաքանչիւր գիւղէն քանի քանի մարդիկ բանտի կը մատնուին, երկու վիրաւորք կան մերձ ի մահ, աղջիկն ալ Ամաղցիք՝ աւելի զօրաւոր՝ բռնի պսակել կուտան իւր չը սիրած տղու վրայ: Ի Պայազիտ թէև՝ ինչպէս ուրիշ գաւառներ չափազանց չէ վարձանքը, սակայն դարձեալ առնել անպատեհ է. այստեղ մի պարսկական սովորութիւն կայ որ տակաւին վերջ գտած չէ. առանց տղու և աղջկայ հաւանութիւն առնելու միայն մօրց հաճութեամբ նշանախօսութիւն կը լինի, ասկից առաջ կուգան չար հետևանքներ»

*
* *

Մեր գաւառական թղթակիցներից մէկը ուղարկել է մեզ մի մոգալլու նամակի պատճէնը, որը պարսկաստանցի մի քահանայ գրել է ռուսաստանցի մի քահանայի: Նամակը սկսվում է հետևեալ ածականներով.

«Ի 888 հոկտեմբերի 15.

յոգունահանճար գերատիճան և ի մաստիցն սրբոց Աստուածայնոց պայծառափայլ ըշտեմարան քահանայ ճշմարիտ բարձրացեալ փառչական գերափայլ աստիճանոք առեալ ի ճշմարիտ քահանայապէտէն որ, ըստ կարքի, մելքիսեդէկի եկեղեցոյ մանկանց ի մաստից գայեակ, տկարանց. անծանց արի օժանդակ. աստուածային շնորհացն մատակարար և մթացեալ սգույց գերափայլ դամբար և աս ճշմարիտ, մարմնոյ և պենն Ք-սի և սրբաղնագործող սրբակրօն ազատ քահանայ տէր. Վ. տր. Պետրոսեան ունիմք աչիլթ համբուր խոնարհութեան»....

Այդ նախաբանից յետոյ այնուհետև գրում է իրան զբաղեցնող գործի մասին:

Բացատրութիւններ աւելորդ են....

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 31 մայիսի: Լուրերին նայելով, Պարսկաստանում բոլոր երկաթուղիները կը շինվեն ռուս-բելգիական ընկերութեան ձեռքով:

ՊԵՏԵՐԳՕՖ, 31 մայիսի: Վաղը գալու է Մեծ Իշխան Պաւէլ Ալէքսանդրովիչի հարսանիքին ներկայ լինելու համար Էզլինբուրգեան դքսուհին, Մարիա Ալէքսանդրովնա:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 31 մայիսի: Երէկ տեղի ունեցաւ ազատամիտների ընդհանուր ժողովը. մասնակցողների թիւը 1000-ի աւելի էր: Ժողովը հաստատեց ազատամիտ կուսակցութեան պրօգրամը, լայնացնելով և փոխելով նրան համաձայն այն դրութեան, որը այժմ գոյութիւն ունի Սերբիայում նոր սահմանադրութեան շնորհով:

ԲԵՕՐՆ, 31 մայիսի: Շվեյցարական հողի վրա գերմանական պօլիցիական պաշտօնեայ Վօլգեմուտի ձերբակալումը սուր կերպարանք է տուել Գերմանիայի դէպի Շվէյցարիա ունեցած յարաբերութեանը: Շվէյցարական քաղաքական շրջաններում իրերի դրութիւնը ծանր են համարում. բայց հաստատում են, որ Շվէյցարիան հաստատապէս վճռել է պաշպանել իր իրաւունքները:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 յունիսի: Ս. Սինոդի կարգադրութեամբ յունիսի 7-ին և 8-ին տեղի կունենայ ունիւանների ուղղափառ եկեղեցու հետ միանալու յիսնամեակի տօնախմբութիւնը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յունիսի: Ֆրանկո-ռուսական ընկերութեան գործատնում «Ռօսիա» զրահակիր նաւի հանդիսաւոր բացումը կը կայանայ օգոստոսի սկիզբներին:

ՄՕՍԿՎԱ, 2 յունիսի: Վաճառականական ընկերութեան տան մէջ պատերի փլվելու գործի վերաբերեալ դատարանի նիստը ընհատվեցաւ երէկ նախագահի հիւանդութեան պատճառով. այսօր և նէթ յայտարարվեց, որ գործի քննութիւնը յետաձգվում է մինչև հոկտեմբերի 9-ը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յունիսի: Երէկ յանկարծակի վախճանվեց պրօֆէսոր Օրէստ Ֆէդորովիչ Միլլէր

ՏԱՄԲՕՎ, 2 յունիսի: Վատ հունձի պատճառով, մտադրութիւն կայ դէմստվօծովով հրաւիրել:

ԲԵՐԼԻՆ, 2 յունիսի: Այսօր պարսից Շահը ճանապարհ ընկաւ:

ՊԱՐԻԶ, 2 յունիսի: Կալանաւորված բուլանժեան պատգամաւորները ժամանակաւորապէս արձակված են: Երէկ նրանք հասան Պարիզ և բողոք ներկայացրին պատգամաւորների ժողովի նախագահին: Կառավարութիւնը արգելեց բէվրգիօնիստների ընտրողական ժողովը 6-րդ շրջանում: 15-րդ և 18-րդ շրջանների բէվրգիօնիստների մասնաժողովները մի բողոք ստորագրեցին այդ միջոցի դէմ: Կիսապաշտօնական լրագիրները հաղորդում են, որ բարձրագոյն դատարանը կը վճռի զինուորական դատարանին ենթարկել Բուլանժէին: Այդ բանի առիթով «Intransigeant» լրագիրը յիշեցնում է, որ Բուլանժէ, որպէս հրաժարական տուած գեներալ, զինուորական դատարանին չէ ենթարկվում:—Կառապանների գործադուլ սկսվեց:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 2 յունիսի: Դատարանի երկրորդ բաժանմունքը չը հաստատեց դատաստանական քննիչի որոշումը Գարաշանինին բանտարկելու մասին, որի պատճառով Գարաշանինին ազատութիւն է տրված:

Ժամանակաւոր խմբագիր Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆՑ

Հրատարակիչ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Շտապում ենք յայտնել հայ ընթերցող հասարակութեան, որ ներքին գործերի մինիստրութեան 23 մայիսի 1889 թ. № 2550, կովկասեան Գրաքննական ատեանի միջոցով թոյլտուութիւն ստացանք Թիֆլիսում հրատարակելու

„ՏԱՐԱԶ“

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ

Մանրամասն յայտարարութիւնը կը յայտարարենք առաջիկայ սեպտեմբերին, երբ „ՏԱՐԱԶԻ“ բաժանորդագրութիւնը կը բանանք:

Խմբ.-Հրատ. ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

1—3

ՆՈՐ ԳԻՐՔ:

ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՄԱՐԴԻԿ,

Առակ չափահասների համար.

ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑԻ:

Վաճառվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում:

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊ.

1—5

ԷՐԶՐՈՒՄ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Հարկաւոր է մանկավարժական նախապատրաստութիւն ունեցող մի ՏԵՍՈՒՉ, երեք ՈՒՍՈՒՑԻՉ ու երկու ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ:

Դպրոցի հոգաբարձութեան հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատանը. ցանկացողները պէտք է դիմեն որքան կարելի է շուտով: Հոգաբարձութիւնը ցանկալի է համարում, որ եթէ կարելի է վարժապետները և վարժուհիները ամուսիններ լինեն:

1—5

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

☞ ՏԵՂԱՓՈԽՎԵՑ ՍՈԼՈԼԱԿ, ԳԱՆՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ՏՈՒՆ ՇԱՀՆԱԶԱՐՕՎԻ ☜

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ գիմնազիայի, րէալական ուսումնարանի, կադէտսկի կորպուսի և Ներսիսեան ուսումնարանի համար:

Ուսումնարանում, բացի զանազան գիմնազիական առարկաներից աւանդվում են այլ և հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և լատիներէն լեզուներ.

Ուսումնարանում ընդունվում են ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐ և ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐ:

Ուսումնարանը ամառը չէ տեղափոխվում ամարանոց, այլ ամբողջ ամառը մնալու է Թիֆլիսում, աշակերտներ պատրաստելու համար:

Աշակերտների ընդունելութիւնը սկսված է այժմեանից:

Հասցէն. Тифлисъ, Гановская улица, № 15.

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Հինգշաբթի, յունիսի 8-ին, ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ (MINGRÉLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԺԻԲՈՒԷՆ (GIBOIN) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ: Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում Լէմօլլուի տան, Նաբերէժնայա, և Թիֆլիսում Նախկին Արծրունի գալլերէայում, № 114.

2—2 (28. 3)

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES

PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԱԵՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 9/21 յունիսի ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ „LE NIEMEN“ (ՆԻՄԷՆ) նաւապետ RANGONE (ՌԱՆԳՕՆ), մտնելով Կ. Պօլիս, Պօրտ-Լահօս և Լակավալ:

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ ԳՕԼԴԼՈՒՍ:

2—2

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—10—11 ժ. վիրաբուժական, (և ատամնացաւի), սիֆիլիսի և աչքի ց. բացի կիրակի:

ՌՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—$11^1/_2$—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի ց. և սիֆիլիսի:

ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի, կանանց ց.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիւրակի:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—$6^1/_2$ ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.

ՓՈՒԴԻՆԵԱՆ—$5^1/_2$—$6^1/_2$ ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրօտերապիա):

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—$6^1/_2$—$7^1/_2$ ժամ.

Հիւանդանոցումն է մանկաբարձուհիք Մօզեր և Երեանցեան:

Վճար—50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Недавно пріѣхалъ въ Тифлисъ

ДАНТИСТЪ ВАЛЛАКЪ

АМЕРИКАНЕЦЪ

Докторъ зубной хирургіи Бальтиморскаго Зубоврачебнаго училища въ АМЕРИКѢ, членъ Французскаго Зубоврачебнаго общества въ ПАРИЖѢ и имѣющій дипломъ Дантиста изъ ДЕРПТСКАГО университета.

Принимаетъ больныхъ по зубнымъ болѣзнямъ ежедневно отъ 9 часовъ утра до 5 часовъ вечера у себя на квартирѣ, на СОЛОЛАКСКОЙ улицѣ, домъ протоіерея ОРБЕЛИ, № 16.

ՆՈՐԵՐՈՒՄՍ ՀԱՍԱՒ ԹԻՖԼԻՍ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՎԱԼԼԱԿ

Դօկտօր ատամնաբուժութեան Ամերիկայի ԲԱԼՏԻՄՕՐ քաղաքի ատամնաբուժական դպրոցի, անդամ ՓԱՐԻԶԻ ատամնաբուժական ընկերութեան: Պ. Վալլակ ունի ատամնաբոյժի դիպլոմ Դօրպատի համալսարանից.

Ընդունում է ատամների ցաւով հիւանդներին ամեն օր, առաւօտեան 9 ժամից մինչև 5 ժամ կէսօրից յետոյ, իր բնակարանում, Սօլօլակի փողոցում, աւագ քահանայ Օրբէլիի տանը, № 16

6—10 (շ)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 2 Іюня 1889 г.

Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.